

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Ylistö, Sami

Title: Työttömyys, nuoret ja aktivointi : väitöskirjatutkimuksen keskeisiä tuloksia

Year: 2024

Version: Published version

Copyright: © 2024 Janus : sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti

Rights: CC BY-NC-ND 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Please cite the original version:

Ylistö, S. (2024). Työttömyys, nuoret ja aktivointi : väitöskirjatutkimuksen keskeisiä tuloksia. Janus : sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 32(4), 438-445.
<https://doi.org/10.30668/janus.143966>

TYÖTTÖMYYS, NUORET JA AKTIVOINTI. VÄITÖSKIRJATUTKIMUKSEN KESKEISIÄ TULOKSIA¹

Sami Ylistö: YTT, sosiaalityön yliopistonopettaja, Jyväskylän yliopisto

sami.ylisto@jyu.fi

Janus vol. 32 (4) 2024, 438–445

JOHDANTO

Työttömyys on nykyaikaisen yhteiskunnan keskeinen ongelma, joka herättää voimakkaita poliittisia ja aatteellisia kannanottoja. Erityisen paljon huolta ovat herättäneet nuoriso- ja pitkäaikaisyöttömyys, koska niillä molemmilla on kauaskantoisia yksilöllisiä ja yhteiskunnallisia seurauksia. Yksilön näkökulmasta pitkittyneellä työttömyydellä on merkittäviä vaikutuksia työttömäksi jääneiden työnhakijoiden myöhemmän urakehitykseen, toimeentuloon ja jopa terveyteen (Dietrich 2012, 7; Olofsson & Wadensjö 2012, 3). Työttömyys on myös kiperä yhteiskunnallinen ongelma, koska se on yhteydessä syrjäytymiseen, köyhyyteen ja moniin muihin sosiaalisiin ongelmiin (Raunio 2006, 27, 134). Viimeisten kolmenkymmenen vuoden ajan työttömyyteen liittyviin ongelmiin on Suomessa pyritty vastaamaan aktiivisen työvoima- ja sosiaalipolitiikan keinoin, jonka keskeisin tavoite on ollut edistää työttömien työllistymistä avoimille työmarkkinoille. Tämän vuoksi työttömien palveluita on kehitetty, työttömien valvontaa on lisätty ja heidän tulonsiirtoihinsa on liitetty erilaisia ehtoja. Silti työttömyyteen liittyviä ongelmia ei ole kyetty ratkaisemaan vahvasta poliittisesta tahotilasta huolimatta.

Tässä puheenvuorossa pohdin aktiivisen työvoima- ja sosiaalipolitiikan vaikutuksia erityisessä syrjäytymisvaarassa oleviin nuoriin, joita ovat esimerkiksi koulupudokkaat ja toimeentulotuen pitkäaikaisasiakkaat. Pohdintani perustuvat 24.11.2023 tarkastetun väitöskirjani keskeisimpiin tutkimustuloksiin.

TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Työttömyys on klassinen esimerkki yhteiskunnan rakenteellisesta ilmiöstä, joka saa yksilöllisen ilmenemismuodon työttömäksi jääneiden ihmisten elämäntilanteiden kautta. Siksi työttömyyden tutkimuksessa törmätään väistämättä yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen perusongelmaan; miten yhteiskunnan rakenteet ja yksilöllinen toiminta kussakin tilanteessa määräytyvät (ks. Jyrkämä 1999, 137). Sen vuoksi työttömyyden tutkimuksessa on luontevaa tukeutua yhteiskunnan rakenteita ja yksilön toimijuutta yhdistävään teoreettiseen viitekehykseen. Tästä syystä päädyin väitöskirjassani (Ylistö 2023) yhdistelemään Anthony Giddensin rakenteistumisteoriaa ja elämäntilanteen monitieteellistä käsitteistöä toisiinsa. Vuosia kestäneen tutkimusprosessin aikana syntyi aineiston ja teorian vuoropuheluna laajennettu toiminnan kerrostuneisuuden malli,

jota voidaan pitää Giddensin rakenteistumisteorian ja monitieteellisen elämänhallinnan käsitteistön välisenä synteessinä. Laajennetun toiminnan kerrostuneisuuden mallin lähtökohta on rakenteistumisteorian toiminnan kerrostuneisuuden malli (Giddens 1984a, 5; Giddens 1984b, 98), joka kuvaa toiminnan itseensä palautuvaa eli rekursiivista luonnetta. Tein Giddensin alkupe räiseen toiminnan kerrostuneisuuden malliin täydennyksiä ja tarkennuksia, jotka liittyivät inhimillisiin voimavaroihin, päätöksentekoon, toimintaan sekä toiminnan tarkoitettuihin seurauksiin. Lisäksi hahmotin toimijan ja ympäristön suhdetta ylempään ja alemman systeemin tason avulla, jotka vastaavat kasvokkaisen vuorovaikutuksen analyttistä erottamista yhteiskunnan ryhmätasoisista ilmiöistä. Näin syntynyttä mallia sovelsin väitöskirjassani empiirisen aineiston analyysiin.

Laajennettu toiminnan kerrostuneisuuden malli on teoreettisesti muutaakin kuin vain työttömien ja heidän ympäristönsä välisen vuorovaikutuksen kuvaus. Laajennettu toiminnan kerrostuneisuuden malli on tarkoitettu yleiseksi yhteiskuntateoreettiseksi viitekehyyksi, joka jäsentää toiminnan ja rakenteen sekä yksilön vapaan tahdon (voluntarismi) ja ympäristön olosuhteiden (determinismi) välisiä suhteita. Se kuvaa kaikkeen inhimilliseen toimintaan liittyviä palautemekanismeja, joiden kautta inhimilliset teot palautuvat tulevan toiminnan ehdoiksi. Mallin peruserä on se, että kaikella inhimillisellä toiminnalla on aina väistämättä tarkoitettuja ja tarkoittamattomia seurauksia, jotka muovaavat sekä toimijaa itseään mutta myös hänen ympäristöään. Toiminnan tarkoitetuilla

seurauksilla tarkoitetaan tässä yhteydessä sellaisia seurauksia, joihin toimija on tekoihin ryhtyessään alun perin pyrkinyt. Toiminnan tarkoitettujen seurausten lisäksi kaikki teot aiheuttavat myös tarkoittamattomia seurauksia, joita toimija ei ole tekoihin ryhtyessään pystynyt ennakoimaan. Toiminnan tarkoitettujen ja tarkoittamattomien seurausten välinen suhde kuvaa sitä, missä määrin elämäntapahtumat ovat olleet henkilön hallinnassa ja kuinka paljon niiden rinnalla on tapahtunut hallitsemattomia asioita. Samalla laajennettu toiminnan kerrostuneisuuden malli auttaa ymmärtämään sitä, minkä vuoksi inhimillisen elämän tapahtumilla on vahva taipumus muodostaa itse itseään vahvistavia kehämäisiä kehityskulkuja. (Ylistö 2023, 79–86.)

AINEISTO JA MENETELMÄ

Valitsin tutkimukseni kohderyhmäksi alle 30-vuotiaat pitkäaikaistyöttömät nuoret. Tutkimusta varten haastateltiin Jyväskylän alueelta 28 nuorta, joiden työttömyys oli pitkittynyt. Tutkimukseen osallistuneiden nuorten työttömyyden pitkittyminen oli seurausta moninaisista erilaisista syistä ja myös heidän elämäntilanteissaan ja elämänhistoriassa oli huomattavia keskinäisiä eroja. Näin ollen haastatellut nuoret eivät olleet yhtenäinen ryhmä. Siitä huolimatta suurimmalle osalle haastatelluista nuorista oli kasautunut huomattava määrä syrjäytymiseen liittyviä riskejä, joita olivat muun muassa lastensuojelun sijoitukset, toisen asteen opintojen keskeytykset, toimeentulotuen pitkäaikaisasiakkuus ja erilaiset työ- ja toimintakyvyn vajeet. Samalla haastateltujen nuorten voidaan katsoa kuuluvan työt-

tömyyden kovaan ytimeen, joiden työlistäminen on erityinen yhteiskuntapoliittinen haaste. Tutkimukseni keskeisin tavoite on ollut ymmärtää syvällisesti näiden nuorten ajattelutapoja sekä heidän tekemiään valintoja työmarkkinoilla. Tutkimuksessa tarkastellaan nuorten elämän realiteetteja, poliittista päätöksentekoa, aktivointitoimenpiteitä, lakisääteisiä ja hallinnollisia velvoitteita sekä vuorovaikutusta työvoima- ja sosiaalipalveluissa työskentelevien viranomaisten kanssa sellaisena kuin ne nuorille itselleen näyttäytyvät. Sen vuoksi väitöskirjani on osa aktiivisen työvoima- ja sosiaalipolitiikan tutkimusta ja se kiinnittyy erityisesti sellaisiin aiempiin tutkimuksiin, joissa työttömyyttä ja sen seurauksia sekä työvoimapolitiisiin toimenpiteisiin osallistumista tarkastellaan työttömäksi jääneiden asiakkaiden näkökulmasta (esim. Assmann ym. 2020; Elonen ym. 2017; Kortteinen & Tuomikoski 1998; Mäntyneva & Hiilamo 2018; Näre & Näre 2022; Ylistö & Husu 2021).

Pitkäaikaistyöttömien nuorten haastattelut toteutettiin elämäntilanteen haastatteluina, jotka alkoivat nuorten lapsuudesta ja etenivät siitä kouluikäisiin tapahtumiin sekä heidän myöhempiin elämänvaiheisiinsa, jotka liittyivät muun muassa työssäkäyntiin ja työttömyyteen. Aineiston analyysissä on hyödynnetty voimakkaasti strukturoituja laadullisia analyysimenetelmiä, joiden avulla on pyritty varmistamaan aineiston analyysin systemaattisuus. Analyysimenetelmän struktuurilla viitataan analyysin tekniseen suorittamiseen liittyvään ohjeistukseen. Aineiston analyysissä hyödynnettiin induktiivista sisällönanalyysiä, juonirakenneanalyysiä ja käsittekartta-analyysiä. Tutkimuksen

kokonaisuutta yhdistävä metodinen ratkaisu perustuu Derek Layderin (1998) adaptiiviseen teorianmuodostukseen, joka korostaa empiirisen tutkimuksen ja teorianmuodostuksen välistä vuorovaikutteista suhdetta. Adaptiivisessa teorianmuodostuksessa hyödynnetään tarpeen mukaan sekä induktiivista että deduktiivista päättelyä tutkimuksen eri vaiheissa ja sen seurauksena muotoutui laajennettu toiminnan kerrostuneisuuden malli, joka tarjosi riittävät teoreettiset välineet aineiston systemaattiselle tulkitsemiselle.

KESKEISET TUTKIMUSTULOKSET JA NIIDEN TYÖVOIMAPOLIITTINEN MERKITYS

Tutkimukseni tulokset problematisoivat vastikkeellisten aktivointitoimenpiteiden kohdentamista kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin nuoriin. Tutkimukseni mukaan nuorten työttömyyden pitkittyminen oli seurausta realististen työllistymismahdollisuuksien puutteesta sekä nuorten elämäntilanteeseen kasautuvista vastoinkäymisistä. Vastoinkäymiset olivat alkaneet kasautua yleensä jo haastateltujen nuorten lapsuudessa ja ne leimasivat myös heidän koulunkäyntiään sekä nuoruuttaan. Vastoinkäymisten suuri määrä ja onnistumisen kokemusten vähäisyys saivat aikaan vuosien saatossa pysyviä käyttäytymismuutoksia. Elämäntilanteeseen kasautuvien vastoinkäymisten suuri määrä heikensi nuorten voimavaroja, lannisti heitä, altisti heidät mielenterveyden ongelmille ja lisäsi välttämiskäyttäytymistä. Välttämiskäyttäytymisellä tarkoitetaan tässä yhteydessä toimintamalleja, joiden tavoite on ongelmien ratkaisemisen sijasta niiden karteileminen. Kasautuvat vastoinkäymiset luonnehtivat usein

myös haastateltujen nuorten vuorovai-
kutusta työnantajien kanssa. Aineistossa
on useita esimerkkejä erittäin tarmok-
kaista nuorista työnhakijoista, jotka ei-
vät ponnisteluistaan huolimatta olleet
päässeet töihin. Heidän kohdallaan
työnhausta tuli yksi heidän elämäänsä
kuormittavista vastoinkäymisten sar-
joista, koska kovakaan yrittäminen ei
ollut johtanut työllistymiseen. Heidän
työttömyytensä ei johtunut työhalut-
tomuudesta tai työn vastaanottamisen
heikoista kannustimista, vaan siitä, että
he eivät täyttäneet työnantajien rekry-
tointivaatimuksia. Se oli haastateltujen
nuorten työttömyyden pitkittymisen
keskeisin syy.

Vastavalmistuneet, hyvin koulutetut ja
hyvin toimeentulevat nuoret reagoivat
poliittisiin toimenpiteisiin eri taval-
la kuin vastoinkäymisten lannistamat,
kouluttamattomat ja köyhät nuoret.
Poliittisen päätöksenteon tasolla nämä
työttömien eri ryhmien väliset erot
tunnistetaan huonosti, koska kaikkien
työttömien oletetaan toimivan jo-
takuinakin samalla tavalla. Aktivointiin
liittyvät riskit näyttävät lisääntyvän sitä
mukaa, kun kohderyhmän työllistymis-
valmiudet heikkenevät. Vastikkeellisten
aktivointitoimenpiteiden voimakas
kohdentaminen erityisesti toimeentu-
lotukiasiakkaisiin on erittäin riskialtis
valinta, koska toimeentulotukiasiakkaat
ovat erityisen haavoittuvassa asemassa
ja heidän riskinsä kärsii aktivoinnin
kielteisistä haittavaikutuksista on mer-
kittävä. Tutkimukseni mukaan toimen-
piteiden keskeytykset ja niihin liitty-
vät työvoimapolitiittiset sanktiot ovat
merkittävä työllistämistoimenpiteiden
kielteisiä vaikutuksia aikaan saava me-
kanismi. Työvoimapolitiittisten sanktioi-
den tarkoitus on kannustaa työttömiä

työllistymään, mutta haastattelemini
nuorten osalta sanktiot näyttivät lähin-
nä toimivan tätä tarkoitusta vastaan. Ne
eivät johtaneet nuorten työllistymiseen,
vaan päinvastoin heidän ongelmien-
sa kasautumiseen, joka vaikeutti myös
heidän myöhempää työllistymistään.
Lisäksi osa nuorista katosi kokonaan
ainakin tilapäisesti palveluiden piiristä
sanktioiden seurauksena, mikä viiväs-
tytti heidän avun saantiaan. Toimeentu-
lotuen sanktioiden keskeisin ongelma
on se, että ne voivat toimia kannustimi-
na ainoastaan silloin, kun niiden kohde-
ryhmillä on aitoja mahdollisuuksia toi-
mia kannusteiden viitoittamalla tavalla.
Mikäli nämä realistiset mahdollisuudet
puuttuvat, muuttuvat kannustimet yk-
sioikoisiksi rangaistuksiksi. Sen vuoksi
toimeentulotukeen kohdennettujen
sanktioiden odotettavissa olevat työllis-
tymisvaikutukset ovat minimaaliset.

Realististen työllistymismahdollisuuksien
puuttuessa aktivoivan työvoima- ja
sosiaalipolitiikan asettamat velvoitteet
vaikuttivat haastatelluista nuorista usein
varsin epärealistisilta. Sen vuoksi työt-
tömiä koskevien velvoitteiden mukai-
set toimintamallit voivat muodostaa
pitkäaikaistyöttömille nuorille henki-
sesti raskaan rasitteen. Tästä syystä nuo-
ret turvautuivat usein työttömiä kos-
kevasta institutionaalisesta kontekstista
poikkeaviin toimintamalleihin, jotka
tekevät työttömyydestä henkisesti sie-
dettävämpää. Siksi haastatellut nuoret
eivät useinkaan hakeneet aktiivisesti
töihin tai opiskelemaan. Osa nuorista
näytti myös laitostuneen työllistämis-
toimenpiteisiin, koska he eivät osal-
listuneet niihin parantaakseen työl-
listymismahdollisuuksiaan. Sen sijaan
he osallistuivat työllistämistoimenpi-
teisiin saadakseen mielekästä tekemis-

tä tai hankkiakseen pieniä lisäansioita. Osa nuorista pyrki myös vetäytymään työmarkkinoilta vaikeiden elämäntilanteiden vuoksi, koska silloin heidän voimavaransa olivat suurimmaksi osaksi sidottuja arjesta selviytymiseen. Silloin voimavaroja ei ollut riittävästi työllistymiseen liittyviin ponnisteluihin.

Miten suuresta työttömien ryhmästä tässä oikein puhutaan? Laadullisen haastatteluaineiston avulla ei ole mahdollista tehdä määrällisiä yleistyksiä, mutta tilastotietojen avulla ongelman suuruusluokasta on mahdollisuus tehdä jonkinlainen karkea arvio. Tutkimukseen osallistuneiden pitkäaikaistyöttömien nuorten ongelmat ovat tyypillisiä toimeentulotuen pitkäaikaisasiakkaille, joilla tarkoitetaan vähintään 10 kuukautta vuoden aikana toimeentulotukea saaneita henkilöitä. THL:n toimeentulotuki 2022 tilastoraportin mukaan toimeentulotuen pitkäaikaisasiakkaita oli Suomessa noin 84 000 henkilöä (THL 2023). THL:n lukujen mukaan toimeentulotuen pitkäaikaisasiakkaista noin 70 prosenttia on työttömiä, koska heidän lisäksi tähän ryhmään kuuluu muun muassa opiskelijoita, eläkeläisiä ja pienituloisia työntekijöitä. Sen vuoksi THL:n tilastoraportin perusteella ei ole mahdollista määrittää työttömien toimeentulotuen pitkäaikaisasiakkaiden tarkkaa määrää. Toisaalta väitöskirjani osoittaa, että samankaltaiset ongelmat ulottuvat ainakin jossain määrin myös työmarkkinatukea saaviin pitkäaikaisyöttömiin. Näin ollen kyse on todennäköisesti pitkäaikaistyöttömiä koskevasta yleisemmästä ongelmasta. Työ- ja elinkeinoministeriön lokakuun 2023 työllisyyskatsauksen mukaan yli 12 kuukautta yhtäjaksoisesti työttömänä olleita pitkäaikaistyöttömiä oli Suo-

nessa noin 89 000 (TEM 2023). Todennäköisesti pitkäaikaistyöttömien ja toimeentulotuen pitkäaikaisasiakkaiden lukumäärät kuvaavat ainakin karkeasti väitöskirjassani käsiteltyjen ongelmien kokoluokkaa. Siksi kyse ei ole pienestä työttömien marginaalisryhmästä, joka voidaan niin vain sivuuttaa poliittisessa päätöksenteossa.

YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Väitöskirjaa kirjoittaessani en osannut arvata, että Petteri Orpon hallitus kaaavailisi toimeentulotuen kokonaisuudistusta, jonka keskeiseksi tavoitteeksi on asetettu toimeentulotuen kannustinloukkujen purkaminen. Hallitusohjelman mukaan toimeentulotukeen ollaan liittämässä aiempaa vahvempia ehtoja, jotka velvoittavat toimeentulotukiasiakkaita hakeutumaan töihin ja koulutukseen tai osallistumaan työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin. Samanlaisia työttömien viimesijaiseen toimeentuloturvaan kohdistuvia toimenpiteitä on käytössä monissa muissa Euroopan maissa (Penttilä & Hiilamo 2017). Toimeentulotuen kokonaisuudistuksen yhteydessä hallitus tavoittelee myös 100 miljoonan säästöjä toimeentulotukimenoissa, jonka lisäksi asumistukeen ja työttömyysturvaan on suunnitteilla leikkauksia. Hallituksen toimesta ollaan selvittämässä myös voiko perustoimeentulotuen maksun katkaista kokonaan, mikäli hakija ei täytä häneen kohdistuvia työvoimapolitiittisia velvoitteita. Näiden toimenpiteiden julkilausutut tavoitteet ovat työllisyyden lisääminen ja pitkäaikaisen toimeentulotukiasiakkuuden vähentäminen.

Nykyisen hallituksen hallitusohjelman toimeentulotukea ja työttömyyskorvauksia koskevat linjaukset edustavat jyrkkää uusliberalistista suhtautumista työttömyyteen ja työttömiin, koska työttömyys tulkitaan niissä varsin yksioikoiseksi kannustinongelmaksi. Kannustinajattelun näkökulmasta työttömyyden varsinaisena syynä pidetään työttömien työhaluttomuutta, joka on seurausta liian anteliaasta toimeentuloturvasta. Tämän ajattelumallin seurauksena työtä vieroksuvista ja työtä välttelevistä työttömistä on tullut julkisessa ja poliittisessa keskustelussa lähes myyttinen ihmisjoukko, jota on ollut vaikeaa löytää tieteellisissä tutkimuksissa. Tieteelliset tutkimukset ovat osoittaneet viimeisten vuosikymmenien aikana toistuvasti, että nuorten ja pitkäaikaistyöttömien työllistymisen ensisijaiset esteet eivät liity työttömiin puuttuvaan työhalukkuuteen (esim. Tuohinen 1990, 18; Tuppurainen 2010, 19; Ylistö 2018, 42) tai työn vastaanottamisen kannustimiin (Hämäläinen ym. 2020, 48). Sen sijaan tutkimuksissa on havaittu toistuvasti, että työttömät ottavat vastaan työtä, vaikka se ei olisi lyhyellä aikavälillä taloudellisesti kannattavaa (esim. Parpo 2007, 46, 72; Holm & Kyyrä 1997, 39; Hiilamo 2003). Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö taloudellisilla kannustimilla olisi lainkaan merkitystä, mutta niiden vaikutukset eivät ole läheskään niin kaikenkattavia kuin yleisesti päättäjät näyttävän oletta- van. Työttömyys on kannustinloukkuja monimutkaisempi ongelma.

Tutkimustulokseni eivät tarkoita sitä, että työttömien aktivointi olisi yksiselitteisesti huonoa politiikkaa enkä myöskään väitä, että työttömien parissa työskentelevät viranomaiset tekisi-

vät työtään huonosti. Enemminkin kyse on siitä, että pitkäaikaistyöttömi- en nuorten työllistymistä vaikeuttavat usein moninaiset ja varsin vaikeaselkoiset ongelmat. Siksi pitkäaikaistyöttömien nuorten parissa työskentelevät eri alojen ammattilaiset joutuvat usein varsin vaikeaan välikäteen, koska heidän hankalaksi tehtäväkseen jää aktiivoin työvoima- ja sosiaalipolitiikan tavoitteiden ja heikossa työmarkkina- asemassa olevien nuorten elämän realiteettien yhteensovittaminen. Siitä huolimatta se on ainakin toistaiseksi ollut mahdollista. Tutkimukseni osoittaa, että hyvin suunnitellut aktivointitoimenpiteet voivat oikein ajoitettuna ja kohdennettuna kohentaa nuorten hyvinvointia sekä auttaa heitä kuntoutumaan ja työllistymään työmarkkinoille. Tästä näkökulmasta työvoimapolitiittisten toimenpiteiden keskeinen tavoite on kasautuvien onnistumisen kokemusten aikaansaaminen, koska ne auttavat nuoria katkaisemaan työttömyyttä ylläpitävän kielteisen tapahtumaketjun ja suuntautumaan vakavissaan työmarkkinoille. Kyse on kuitenkin yleensä vuosia kestävästä ja polveilevasta prosessista, jonka ylhäältä päin määrätyt rangaistus- toimenpiteet voivat katkaista.

Näyttää siltä, että työmarkkinoiden kasvavien osaamisvaatimusten seurauksena aiempaa pienemmät osaamiseen tai työkykyyn liittyvät ongelmat voivat muodostaa pysyviä esteitä työllistymiselle. Samaan aikaan aktiivisen työvoima- ja sosiaalipolitiikan uudistukset ovat kohdistuneet lähinnä työttömiin yksilöihin, mutta heidän työllistymismahdollisuuksiaan lisäävät ratkaisut ovat jääneet alimitoitetuiksi. Nykyinen hallitus ei näytä hallitusohjelmansa perusteella tuovan muutosta tähän kehi-

tykseen. Hallitusohjelmassa on luvattu satsata määrärahoja erityisesti nuorten ammatilliseen kuntoutukseen ja vammaisten työllistymisen edistämiseen. Nämä ovat tärkeitä ja perusteltuja uudistuksia, mutta jälleen kerran hallitusohjelman sanavalinnoista tulee sellainen olo, että ne eivät auta suurinta osaa sen kaltaisista nuorista, joita olen tutkimukseeni haastatellut. Suurimmalta osalta haastatelluista nuorista puuttuivat lääketieteelliset diagnoosit, jotka oikeuttaisivat heidät erityistukitoimiin. Toisaalta kuntoutuksen toimenpiteet voivat olla yksilökeskeisiä, eivätkä ne tällaisina lisää osatyökykyisen ja heikosti osaavan työvoiman kysyntää. Siksi vaikeasti työllistyvien työttömien työllistymismahdollisuuksia parantavat uudistukset ovat tulevaisuuden keskeinen yhteiskuntapolitiittinen haaste. Jos sitä ei kyetä ratkaisemaan, meidän on pakko hyväksyä se, että huomattava osa työikäisistä syrjäytyy pysyvästi avoimilta työmarkkinoilta. Eikä tätä ongelmaa ole mahdollista ratkaista kannustinloukku- ja purkamalla tai työttömien työmoraalia vahvistamalla, koska ongelman ydin näyttää olevan siinä, että huomattava joukko työttömiä työnhakijoita ei täytä työnantajien rekrytointivaatimuksia. Se on ongelma, jonka haluan myös nykyisen hallituksen ottavan tosissaan.

VIITE

1 Lectio praecursoria on esitetty Jyväskylän yliopiston Seminarium-rakennuksen vanhassa juhlasalissa 24.11.2023 sosiaalityön tieteenalaan kuuluvan väitöskirjan ”Työttömyys, nuoret ja aktivointi. Tutkimus pitkäaikaistyöttömien nuorten elämänhallinnallisista valinnoista työmarkkinoilla” tarkastustilaisuudessa. Vastaväittäjänä tilaisuudessa toimi akatemiattutkija dosentti Lotta Haikkola Nuorisotutkimusseurasta.

KIRJALLISUUS

- Assmann, Marie-Luise & Tolgensbakk, Ida & Vedeler, Janikke & Böhler, Kjetil (2020) Public employment services: Building social resilience in youth? *Social Policy & Administration* 55 (4), 659–673. <https://doi.org/10.1111/spol.12649>
- Dietrich, Hans (2012) Youth unemployment in Europe. Theoretical considerations and empirical findings. Berlin: Friedrich Ebert Stiftung.
- Elonen, Noora & Niemelä, Jukka & Saloniemi, Antti (2017) Aktivointi ja pitkäaikaistyöttömien monenlainen toimijuus. *Janus* 25 (4), 280–296.
- Giddens, Anthony (1984a) *The constitution of society*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, Anthony (1984b) Yhteiskunta-teorian keskeisiä ongelmia. Toiminnan, rakenteen ja ristiriidan käsitteet yhteiskunta-analyyseissä. Helsinki: Otava.
- Hiilamo, Heikki (2003) Työ kannustaa enemmän kuin laskelmat osoittavat. *Yhteiskuntapolitiikka* 68 (1), 83–89.
- Holm, Pasi & Kyyrä, Tomi (1997) Tulojen vaikutus työmarkkinasiirtymiin. *VATT-tutkimuksia* 40. Helsinki: VATT.
- Hämäläinen, Kari & Kanninen, Ohto & Simanainen, Miska & Verho, Jouko (2020) Perustulokokeilun työllisyysvaikutukset. Teoksessa Olli Kangas, Signe Jauhiainen, Miska Simanainen & Minna Ylikännö (toim.) *Suomen perustulokokeilun arviointi*. Helsinki: STM, 32–49.
- Jyrkämä, Jyrki (1999) Toimintatutkimus ja sosiaaliset toimintakäytännöt – giddensiläisiä näkökulmia toimintatutkimukseen. Teoksessa Hannu Heikkinen, Rauno Huttunen & Pentti Moilanen (toim.) *Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja*. Jyväskylä: Atena, 137–154.
- Kortteinen, Martti & Tuomikoski, Hannu (1998) Työtön. Tutkimus pitkäaikaistyöttömien selviytymisestä. Helsinki: Tammi.
- Layder, Derek (1998) *Sociological practice – Linking theory and social research*. London: SAGE. <https://doi.org/10.4135/9781849209946>
- Mäntyneva, Päivi & Hiilamo, Heikki (2018) Osallisuuden ja osattomuuden dynamiikka työtoiminnassa. *Etnogra-*

- finen tutkimus kolmella kuntouttavan työtoiminnan kentällä. *Yhteiskuntapolitiikka* 23 (1), 18–28.
- Näre, Sari & Näre, Lena (2022) Työttömyys sattuu. Arjen kamppailuja työllistämistomien rattaissa. Helsinki: Gaudeamus.
- Olofsson, Jonas & Wadensjö, Eskil (2012) Youth, education and labour market in the Nordic countries. Similar but not the same. Berlin: Friedrich Ebert Stiftung.
- Parpo, Antti (2007) Työllistymisen esteet. Stakesin Raportteja 11/2007. Helsinki: Stakes.
- Penttilä, Reetta & Hiilamo, Heikki (2017) Toimeentulotuen saajien sanktiointi eurooppalaisessa vertailussa. *Yhteiskuntapolitiikka* 82 (4), 404–416.
- Raunio, Kyösti (2006) Syrjäytyminen: sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.
- TEM (2023) Työllisyyskatsaus elokuu 2023. Helsinki: TEM.
- THL (2023) Toimeentulotuki 2022. Tilastoraportti 26/2023. Helsinki: THL.
- Tuohinen, Riitta (1990) Työlle viileä sukupolvi? Nuorten työlle antamista merkityksistä, niiden tutkimisesta ja tulkinnasta. Työpoliittinen tutkimus nro 1. Helsinki: Työministeriö.
- Tuppurainen, Simo (2010) Nuorten asenteita työtä, työn sisältöä ja koulutusta kohtaan. *Työpoliittinen aikakauskirja* 53 (4), 14–22.
- Ylistö, Sami (2018) Why do young people give up their job search? *Nordic Journal of Working Life Studies* 8 (3), 27–45. <https://doi.org/10.18291/njwls.v8i3.109539> Ylistö 2023
- Ylistö, Sami (2023) Työttömyys, nuoret ja aktivointi. Tutkimus pitkäaikaistyöttömien nuorten elämänhallinnallisista valinnoista työmarkkinoilla. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Ylistö, Sami & Husu, Hanna-Mari (2021) Negative emotional consequences of labour market activation policies for long-term unemployed young adults in Finland. *International Journal of Sociology and Social Policy* 41 (13), 1–15. <https://doi.org/10.1108/IJSSP-02-2021-0039>